

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ**

**СІЛЬСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ ХЕРСОНЩИНИ В УМОВАХ
НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ: СУСПІЛЬНИЙ,
СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ,
У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка ІІ курсу
07-241М групи
Спеціальності 014 Середня освіта
Спеціалізація 014.03 Історія
Освітньо-професійної програми
Середня освіта (історія)
Петлінська Юлія Вікторівна
Керівниця к.і.н., доцентка
Кузовова Наталя Миколаївна
Рецензент к.і.н., доцент
Макієнко Олексій Анатолійович

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Історіографія, методологія дослідження теми	
1.1 Історіографія вивчення періоду німецької окупації.....	5
1.2 Джерельна база дослідження.....	7
1.3 Методологія дослідження.....	8
РОЗДІЛ 2 Процес формування аграрного сектору на початкових стадіях окупації	
2.1 Аграрні зміни на початковому етапі окупації.....	11
2.2 Затвердження змін в діяльності сільських управ.....	14
2.3 Відновлення приватного господарства.....	16
РОЗДІЛ 3 Встановлення податкової системи на окупованій території	
3.1 Затвердження натурального оподаткування.....	20
3.2 Становлення нової системи оподаткування.....	23
РОЗДІЛ 4 Метод інформаційно освітнього впливу німецької влади на сільське населення	
4.1 Освітня політика нової влади.....	29
4.2 Україномовна преса, як спосіб впливу на свідомість сільського населення.....	31
РОЗДІЛ 5 Історія українського селянства у шкільному курсі історії	
5.1 Історія окупаційного режиму у шкільному курсі історії.....	35
5.2 Вивчення окупаційного режиму на позакласних заходах.....	36
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	41
ДОДАТКИ	51

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Історія Великої Вітчизняної війни знайшла своє відображення у великій кількості наукових робіт, але не дивлячись на це, тема продовжує бути актуальною, особливо те, що стосується умов життя сільського населення в період німецької окупації.

Мета дослідження. Дивлячись на актуальність та необхідність дослідження умов життя сільського населення Херсонщини в умовах німецької окупації нами було поставлено наукові **завдання:**

- Дати оцінку архівним джерелам;
- Простежити процес встановлення «нового порядку»;
- Проаналізувати зміни в аграрному секторі на окупованій території;
- Дати аналіз щодо змін податкової системи;
- В повному обсязі аналізувати умови життя в сільській окрузі;
- Дати оцінку рівню освіти у населення;
- Характеризувати апарат примусу щодо робіт в Германії.

Хронологічні межі роботи охоплюють період який до цього часу є не в повному обсязі висвітлений в українській історіографії, а саме 1941-1944 роки.

Так як робота спрямована на дослідження умов життя на Херсонщини, за початковий термін узято 1941 рік, саме в цьому році відбулась окупація Херсону військом Третього рейха. За верхню межу взято - 12 квітня 1944 рік, адже це дата, коли було звільнено від німців залізничну станцію Чонгар, що була останнім населеним пунктом Херсонщини де перебувала німецька армія.

Територіальні межі охоплюють територію сучасної Херсонщини.

Об'єкт дослідження. Умови життя на окупованій території періоду Другої Світової війни .

Предмет дослідження Сільське населення Херсонщини в умовах німецької окупації: суспільний, соціально-економічний аспект, у шкільному курсі історії .

Практичне значення перш за все, робота написана на основі архівних джерел, тому матеріал можна застосовувати при написанні краєзнавчих довідників, або підручників. Дане дослідження дає можливість розширювати та збагачувати історію рідного краю. Також дана тема зустрічається в шкільних підручниках, саме тому роботу з легкістю можна застосувати на уроках як доповнюючий матеріал.

Апробація статтю на тему « Система натурального оподаткування в період німецької окупації» було надруковано у збірнику матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених,аспірантів та студентів «Актуальні проблеми історії та археології: регіональний та глобальний вимір». Також було видано статтю з теми окупаційного періоду у збірнику матеріалів XIV(III) Всеукраїнської наукової конференції молодих членів, аспірантів та студентів « Проблеми регіональної історії України».

Структура роботи. Наукова робота складається з вступу, п'яти розділів, списку використаних джерел та літератури, що складає 76 найменувань з яких 28 становлять джерела. Наукова робота викладена на 52 сторінках з яких 40 становить основний текст.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМИ

1.1 Історіографія вивчення періоду німецької окупації

При вивченні обраної теми історіографія можна умовно поділити на українську, радянську та зарубіжну. У даному дослідженні ми найбільше звернули увагу на українську та радянську історіографію.

Перш за все звернемо увагу на радянську історіографію та дамо їй максимально об'єктивну оцінку. Звісно при вивченні історіографії 40-х та 80-х років, варто звертати увагу на умови в яких писалися роботи. В Радянські часи була жорстока цензура, що чітко прослідковується в історіографії. Як не дивно, всі роботи в котрих йшлося про дослідження РСР та України в період німецької окупації були спрямовані лише на те, щоб як можна жорстокіше описати дії німецького командування щодо місцевого населення. Через те, що темі жорстокості німців приділялося занадто багато уваги, втрачалися інші теми, які необхідно досліджувати.

Як не дивно, навіть в умовах жорсткого контролю написання робіт, можна виділити праці, котрі варті уваги. Перш за ісе це «Історія РСР» [45]. Інформацію про плани Вермахту щодо України; репресивну політику під час окупації та методи заохочення та примусу роботи в Німеччині можна знайти в 8-му томі «Українська РСР у Великій Вітчизняній Війні».

Для вивчення умов життя сільського населення Херсонщини періоду окупації, важливе значення має багатотомне видання «Історія міст і сіл УРСР» [41]. Особливою цю роботу робить висвітлення окремих населених пунктів України. Висвітлюючи історію окремого села видавництво лише частково зачіпає період, що нас цікавить, тому як окреме джерело енциклопедію використовувати не можна. Але для нас важливо, що в цих невеликих об'ємах інформації міститься багато цікавих фактів та особистостей, котрі причетні до періоду окупації.

Багато є робіт, котрі варті уваги, так М. Арутюнян у роботі «Радянське селянство в роки Великої Вітчизняної війни» висвітлив життя сільського населення в умовах німецької окупації. У своїй роботі автор за допомогою фактичних матеріалів, зробив повний аналіз процесу перебудови сільського господарства на воєнний лад та стан в якому він перебував. Єдине, що праця зовсім поверхнево висвітлює умови життя цивільного населення [32].

Монографію присвячену соціально-економічним питанням було написано М. Загорулько та А. Юденкова «Крах плану Ольденбурга». Автори дали аналіз економічній, соціальній сфері та принципам впровадження «нового порядку» [40].

Всі згадані праці дійсно мають важливе значення для дослідження окупаційного періоду, але варто пам'ятати, що назвати ці роботи об'єктивними важко, адже в часи Радянської влади дослідники висвітлювали тільки ті аспекти, котрі дозволяла влада, саме тому деякі важливі аспекти пропускалися.

Якщо праці Радянського періоду були спрямовані на ідеалізацію Радянської влади, то після проголошення незалежності України ситуація змінилася. Автори відходять від старої моделі дослідження та додають більше правдивої інформації та фактів повсякденного життя населення.

На полицях бібліотеки починають з'являтися узагальнені праці, котрі розкривають аспекти життя населення під час німецької окупації. Дослідження М. Ковалю «Україна в Другій світовій та Великій Вітчизняній війнах (1939-1945)» є досить особливою, адже акцентується увага на аспектах життя населення, котрі цікавлять нас під час вивчення теми а саме, встановлення «нового порядку», умови життя, відправлення населення до Німеччини на роботу та розвиток освіти та літератури [47].

Нас також цікавить монографія дослідника О. Перехреста «Українське село в 1941-1945 рр». В цій роботі акцентується увага на вивчення повсякденне життя сільського населення. Автор комплексно робить аналіз соціальної, економічний, адміністративній аспект життя населення сільській окрузі [58].

Висвітлення жорстокості «нової» влади щодо населення та умови життя цивільного населення на окупованій території можна знайти в праці М. Дубика «Реалізація стратегій виживання в місцях ув'язнення на окупованій території України у 1941-1944 рр.» [37].

Деякі райони Херсонської області в часи німецької окупації відносились до Запорізької області, тому доцільно використати роботу Ф. Турченко «Запорізький рахунок у Великій війні. 1939-1945». Дослідник у своїй роботі використовує велику кількість архівних джерел, що дає можливість висвітлити особливості економічного, соціально адміністративні аспекти життя, та розкриває стан медицини та культури в умовах нової політик [63].

1.2 Джерельна база дослідження

Щоб у повній мірі дослідити обрану нами теми, було застосовано різноманітні за походження джерела інформації. Основним підґрунтям стали фонди Херсонського Державного архіву.

Фонд Р. 1520 «Сільські управи Херсонщини (періоду окупації)» був одним з найбільш змістовних фондів. Він містить в собі велику кількість наказів комісарів, розпорядження про збір податків, створення поліції по місцях, інвентаризацію майна та звіти про виконання сільськогосподарських робвт на окупованій території.

Не менш важливим для нас є фонд 1501 « Районні управи Херсонщини», в котрому висвітлено особливості розпорядків щодо наділу земельних ділянок, запровадження приватної власності та обсяги щодо оподаткування населення.

Досить обережним потрібно бути з фондом 1479 «Обласна надзвичайна комісія з розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників на території Херсонської області», адже саме цей фонд висвітлює лише негативну політику німецького командування, тим самим показує лише одну сторону медалі та в овній мірі не розкриває реальну картину того часу. Не дивлячись на те, що фонд є радянізований, саме за допомогою нього ми можемо порівняти між собою Гітлеровську та Сталінську модель ведення господарства на території Херсонщини, та оцінити масштаби втрат періоду окупації.

Як окремий фонд для аналізу ведення тваринництва та забезпечення робочих кадрів, нами використано фонд 1469 «Великолепетиська агрономічна контора при сільськогосподарському керівнику району». На прикладі Великолепетиської агрономічної контори зроблені висновки щодо кількості агрономів.

1.3 Методологія дослідження

Вся методологія побудована на принципі спеціальних історичних та загальнонаукових методах дослідження. В основі роботи використаний принцип історизму, проблемно-хронологічний підхід, системності та об'єктивності.

Під принципом історизму ми розуміємо необхідність врахування досвіду минулого, особливість історичного часу та обставини. На основі різноманітних джерел на їх аналізу базується принцип об'єктивності. Тільки

на основі різнопланових джерел і ґрунтується об'єктивна думка. Будь-яка подія, що відбувається в історії має особливість, адже, відбувається під впливом епохи і тим самим вимагає системного аналізу.

Дедукція, індукція, аналіз, узагальнення, абстракція, порівняння –це все відноситься до загальних методів дослідження.

Прийоми дедукції та індукції нами застосовано під час аналізу окупаційного періоду. Індукцію можна використати під час висвітлення часткового або одиничного аспекту. Доцільність цього методу прослідковується під час надання аналізу економічних аспектів життя та суспільних настроїв щодо німецького керівництва. Дедуктивний метод був використаний під час висвітлення особливості податкової системи.

Під час вивчення робіт дослідників обраної нами теми, було використано метод аналізу. Для надання об'єктивної та цілісної картини ми зіставили праці дослідників та джерельну базу, таким чином був використаний метод порівняння. А цілісність дослідження періоду та всі висновки до розділів зроблені за допомогою методу узагальнення.

Тема окупації має велику матеріальну базу, чим і відволікаю увагу від головного. Щоб не витратити час на зайве застосовується метод наукової абстракції. За допомогою цього методу було повністю відкинуто зайву інформацію, другорядні сторони. Як результат створена цілісна суспільно-політична картини життя населення, та характерні риси окупаційного періоду.

Під час написання роботи було використано спеціальні історичні методи: історико-порівняльний, історико-типологічний, історико-системний, історико-генетичний та метод історичної періодизації.

Для логічного та послідовного викладу інформації щодо періоду окупації та подій того часу було застосовувано історико-генетичний метод.

Для визначення головного та загального досліджуваного періоду було використано історико-порівняльний метод.

Під час створення історичної типології, а саме дати аналіз соціально-культурному та соціально-економічному становищу життя був використаний історико-типологічний метод.

Багатовимірну картину умов життя населення Херсонщини під час окупації допоміг створити історико системний метод.

Для висвітлення декількох умовних періодів, а саме другої половини 1941 р. – формування окупаційною владою «нового порядку» та адміністративного апарату; 1942 р зростання та укорінення політики гітлерівців; 1943-1944 рр. занепад та повалення окупаційного порядку, було застосовано метод історичної періодизації.

Висновки до розділу

Велика кількість наукових робіт присвячених періоду окупації в більшому обсязі дають оцінку партизанським рухам, політиці загарбання, ведення бойових дій, економічним та питанням адміністративної складової. Але повсякденність, моральний та психологічний стан висвітлюється досить поверхнево.

Якщо порівнювати з працями радянського періоду, українські дослідники висвітлюють окупаційний період з іншого боку. Зокрема більше звертається увагу на спогади очевидців та документацію.

На основі вище вказаного, ми аналізуємо умови життя на Херсонщини враховуючи різноманітні фактори та використовуючи різнопланові джерела інформації.

З боку теорії нами було застосовано різноманітні методи дослідження, починаючи від загально наукових та закінчуючи спеціально-історичними.

РОЗДІЛ 2

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА ПОЧАТКОВИХ СТАДІЯХ ОКУПАЦІЇ

2.1 Аграрні зміни на початковому етапі окупації

Перед тим як розглядати тему економічного становища населення, потрібно звернути увагу на умови життя під час німецької окупації. Процес встановлення нового порядку було розпочато з створення списків мешканців населеного пункту. Списки ділилися на два типи: в першому люди які весь час жили на цій території, а в другому записувалися біженці та переселенці. Спираючись на ці списки люди отримали посвідчення особи терміном на 3 місяці. Посвідчення можна було продовжити в тому випадку, якщо ти весь час проживають на цій території [36].

Незважаючи на те, що у селян були документи вони не мали право переїжджати в інше місце, просто покидати територію села. За порушення їх каралося штрафуванням у вигляді відбирання худоби або продуктів, також каралися старости які видавали довідку, котра дозволяла виїжджати за територію села.

Варто звернути увагу, німецька влада розуміла, що господарська система за радянським зразком- колгоспи, дає позитивні наслідки для вилучення врожаю та застосування примусової праці населення, котре вже звикло до цієї системи. По-перше залучення нових форм господарювання вимагає великих фінансових вкладень, а по-друге потрібно було переорієнтувати населення на іншу систему, все це вимагало часу, а отже

було прийнято рішення що на рейхкомісаріаті "Україна" залишаться деякі методи радянської господарювання [48].

Як не дивно, було залишено право влади розпоряджатися робочою силою селянства на власний розсуд. Сільське населення використовувалось як знаряддя для досягнення своїх економічних планів.

Вся техніка, яка знаходилась в колгоспах була забрана на фронт, евакуйована, або під час відступання радянського війська виведена з ладу. Більшість техніки, яка була залишена на окупованій території виявилась непридатна через нехватку пального та несправності. В результаті чого було видано указ в якому зазначалось, що під час збирання врожаю та обробки землі застосовувати худобу населення.

Німецька Влада не бачила жодного сенсу повністю відмовлятися від тої моделі господарювання, яка вже існувала на території Радянського Союзу. Більш логічним вони вважали залишити старі принципи, але пристосувати їх під свій лад. Задумка висвітлювалася її в документах від 30 березня 1941 року в якому йшлося про те, що метою керівництва на окупованій території повинно стати залучення людей до праці на благо Німеччини [48, с. 35]

На початковому етапі окупації гітлерівці зіткнулися із проблемою нехватки продукції. Не дивлячись на те, що свою роботу продовжували і агрономи інженери механізатори садівники і ферми працювали майже в тому режимі, що і до війни проте кількість тварин була значно менше ніж до 1941 року [1, арк 86].

Так як потрібно було шукати вихід з ситуації німецька Влада вирішила силою забирати заготівлі хліба у радгоспах колгоспах і населення [35, с. 304].

Вилучення зерна брали участь військові частина, адже, організувати весь процес збирання зерна із полів і скирт силами одних господарських

структур було неможливо, саме тому військові контролювали процес вилучення, організацію транспортування, молотіння зерна, примусу селян та військовополонених виконувати всі доручення [2, арк. 1]

Так як, сільському населенню відводилась роль дешевої робочої сили, німецька влада бачила доцільним 10 годинний робочий день. Хоча, варто сказати, що були спроби регламентувати скільки годин повинно бути відпрацьовано, так у 1943 році робочий тиждень мав налічувати 54 години, але при умові якщо всі праце спроможні будуть виходити на роботу і працювати свехурочно, нічні часи, святкові дні та неділю. Але, як не дивно розпорядження часто ігнорувалося і робочий день міг бути до 10 годин, як і раніше [1]. Як і під час радянської влади, праця селян велася по трудо днях, причому в обов'язковому порядку було встановлено кількість норм вироблення. Мінімальна кількість на один рік становила 75 для жінок, 150 для чоловіків, 30 для літніх людей і підлітків. Але варто сказати, що в кінці 43 року норма кількості трудоднів суттєво зросла, в деяких регіонах вона доходила до 150 для жінок та 250 для чоловіків.

Від кількості вироблених трудоднів і залежала заробітна плата населення, яке працювало в громадському господарстві. Був чіткий механізм сплати за відпрацьовані трудодні: 1,3 карбованця платили за 100 вироблених трудоднів календарному році, до трьох карбованців находила заробітна плата наступні 100 відробіток у розмірі 20% надбавки, а при умові якщо трудодні заходили за 200 могла становити 30% [13].

Але, так само як і в радянський період, населення могло отримувати оплату продуктами, їх кількість залежала від фіксованих цін. Часто люди отримували зернові, бобові, олію. Вся оплата здійснювалась тільки після того, як господарство зможе покрити всі державні поставки, які повинні були піти на потреби німецького правління. Звісно кількість цих державних поставок була велика, так як Німеччина вела війну не тільки на території

України, але і в Європі, потрібна була велика кількість продукції для того, щоб нагодувати по-перше солдат, по-друге звичайне населення.

Під час оплати трудовнів була така тенденція, що часто видався аванс і як не дивно в переважно натуральному вигляді, а саме за кожен трудовдень селянин міг отримати 500 г хлібного зерна, якщо у сім'ї більше трьох непрацевдатних осіб на 250 г більше зерна, звісно є випадки коли аванс виплачується грошовим еквівалентом, але як правило більше виплачувалась саме зерном [15].

Взявши позицію визволителів українського народу від більшовиків, німецька влада наголошувала на тому, що буде ліквідована стару колгоспну систему. Але в умовах війни ліквідацію провести неможливо, тому буде продовжувати деякий час діяти стара система, але і нові реформи будуть запроваджуватися, саме тому населення повинна підтримувати владу у заготівлі сільськогосподарської продукції та старанно працювати у колгоспах та господарствах [17, арк, 192]. Аргументували збереження старої моделі господарювання тим, що населення звикло до такої моделі і щоб не так болісно проходив процес запровадження нового будуть зміни проходити поступово [16, арк.29].

Населення намагалися залучити до як умога продуктивної праці на благо держави, як винагороду за це вони могли отримувати земельний наділ та робочу худобу в процесі аграрної реформи [17, арк 192].

2.2. Затвердження змін в діяльності сільських управ

З самого початку своєї окупації, гітлерівці розпочали свою пропагандистку політику серед місцевого населення. Окупанти вирішили зіграти на невдалій соціальній політиці більшовиків, та пообіцяли

ліквідувати колгоспну систему у такому вигляді яку розробили «червоні» [50, с. 33].

Реалізуючи свою діяльність по лібералізації відношення місцевого населення до себе окупаційна адміністрація вигадувала різні свята для народу, так наприклад Гебіткомісар Штурмбаннфюрер видав розпорядження про те, що кожного року буде здійснюватися «день врожаю». Подібні святкування повинні були стати інструментом для подальшої лояльної співпраці місцевого населення та представниками Третього Рейху [7, арк. 6].

По всій території Херсонщини був встановлений графік робочого дня, наприклад в Горностаївському районі 21 вересня 1942 року починався робочий день о 8 ранку до 12 перша половина робочого дня. з 12:00 до 13 обідня перерва а з 13 до 17 друга половина робочого дня. на людей які порушували графік штраф становив 100 рублі [6 , арк. 32].

У Ново-Воронцовському рай-коміту 18.01.1942р. був виданий указ до старост комітетів, в якому зазначалось, що вся сільськогосподарська техніка має пройти ремонт, та працювати стабільно у швидкому режимі, однак цей наказ не був виконаний, тому німецька влада видала новий наказ, в якому зазначалось про необхідність суворого покарання осіб, які були відповідальні за виконання проваленого наказу [9, арк, 10].

Тривала затяжна війна, становище на фронті було тяжким для обох армій. Вермахт потребував ресурсів, німецька армія та її союзники збагачувались за примусової підтримки місцевого українського населення. Селяни були змушенні здавати худобу вище 300 кілограм, та овець вище 30 кілограм на годування німецьких солдат. Цивільному населенню дозволялося залишати одну свиню, утримуючі при цьому дві, другу також віддавали нацистам [3, арк. 150].

19.01.1942. Гавриловці района рада та райземуправа конфісковувала м'ясо на потреби держави. 17 тон живої ваги корів понад 50 кг забиралися за участі старости [9, арк. 17]. Станом на 24.4.1942 р. був виданий наказ, що кожне господарство в обов'язковому порядку має віддати на потреби державі

200 кілограм картоплі, тому селянам потрібно було слідкувати, щоб врожаю вистачило як на власні потреби, так і для держави, а також здачі яєць, за наявності курей у 1942 році становило 16.4 [9, арк. 27; 47]. У тому ж 1942 році в Гавриловці був виданий наказ про фіксацію штрафних санкцій, у разі не здачі молока, через те, що план реалізовувався всього на 10% [9, арк. 50].

Пильної уваги приділяли заготовці їжі, переймалися про стан заготовки харчової продукції. Для контролювання заготівлі були створенні спеціальні комісії, які слідкувати за цим процесом [39, с. 60].

В 1942 був виданий наказ про нумерацію тварин, для їх реєстрації [9 , арк. 20]. Хутро та шкіра сдавалися у спеціальні пункти за окрему плату. [9, арк. 28]. Населення направляло хворий або з вадами здоров'я скот на базу [9, арк. 64]. В Олешках 8 липня 1942р під час збирання врожаю німці впровадили: 1 охорону полів 2. Поля обробляти з усіх боків половою завширшки в 1 м; 3. Пальне зберігати не ближче ніж 100 метрів від полів [59, с. 79].

У підсумку політика німців більше нагадувала більшовицьку, так Вермахт реформував сільськогосподарський устрій й намагався замінити колгоспну систему на «новий земельний лад» [40, с. 350]. Створювалась нова система громадських дворів, радгоспи перетворювались в земські двори. Всі вони були перетворенні господарські будинки, котрі перебували під контролем німецького керівництва- ландвіртшафтфюрерів. Чинovníки проводили об'їзд та контроль робіт на даній місцевості [4, акр. 43].

2.3. Відновлення приватного господарства

Намагаючись стати визволителями українського народу, німці пообіцяли ліквідувати радянську колгоспну систему. Проте на ділі ситуація опинилась такою, що німці затягнули цей процес надовго, аргументуючи це тим, що у військовий час потрібно вирішувати інші негайні справи, пов'язані з фронтом. Оскільки подібні зміни потребували мирного часу. На період військових дій

влада турбувалась за гарантії забезпечення населенням та військових продовольства [17, арк. 192]. Стару систему, також зберегли через, те що вона укорінилась у свідомості населення, тому швидкими темпами її знищувати було б не дієво [16, арк. 29].

Невідмінну від більшовиків німці проводили закликання місцевого населення до запровадження приватної системи господарства. В свою чергу народу обіцяли земельну ділянку та техніку, але для цього потрібно було довго працювати на Рейх [17, арк. 192].

Новою владою було вирішено дозволити приватне господарство та повернути присадибні ділянки. Як правило в приватні руки надавали найгіршу землю, цим самим скинули баласт з колгоспних земель [40, с. 43].

Що б запобігти захопленням землі селянам, влада впровадила певний порядок повернення землі. Землі віддавали колишнім власникам, а також населенню, які раніше не мали ніякої землі, виділяли взагалі не велику ділянку. Розмір такої садиби становив 1,09 га [60, с. 12]. Колгоспу було заборонено присвоювати польові землі та території на яких перебували господарські будівлі [16, арк. 159].

Влада намагалась гарантувати принцип законності та принципу наділу земель, тому було заборонено забирати у населення земельну ділянку, яка була ним придбана або отримали шляхом розкуркулення, у випадку якщо на них проходить процес будівлі [20, арк. 51].

Обсяг землі був складений на основі складеного у 1939 році акту-списку обміну ділянок. Якщо подібних актів не було, розмір землі встановлювався на основі виміру присадибної ділянки, яка була у користуванні на момент аграрної реформи [56, с. 34]. Такі наділи, на яких були лісництва та виноградники у приватні руки не віддавали [17, арк. 208].

Землі обсягом 0,3 га. давали робітникам громадських господарств, а також працівникам, які жили в цьому селі, однак не були членами господарства [15, арк. 89]. За порушення системи розподілу землі громадяни несли відповідальність [20, арк. 51; 19, арк. 135 зв.].

Для реформації колгоспної системи, а також запровадження приватного землеволодіння на основі земельних товариств, проводили переписи дворів, які були розташовані на території сільських управ.

Кожне село та селище мали власні списки. В склад даних списків входила інформація про склад сім'ї та розміри присадибної ділянки, кількість людей, які працездатні, а також до якої категорії належить двір. Якщо двору відмовляли в наділу, їх фіксували в іншому списку [45, с. 41].

Члени комісії, які були гарантами повернення присадибних ділянок були: староста, начальник поліції та голова колгоспу. Спираючись на «Закон про новий порядок землекористування» були певні люди, які позбавленні права повернення наділу членів колгоспу, які не виконали свої обов'язки, що не виконали накази Вермахту [18, арк. 135-135 зв.; 17, арк. 208].

Створювались спеціальні агіт-плакати «Кожному працелюбному селянинові – своя земля», де підкреслювався успіхи аграрної політики німців. Як приклад було сказано, що за 9 місяців роботи 10% господарств були перероблені в земельні товариства. А також, робився акцент на тому, що селянам було повернення більші землі, аніж в радянські часи. [17, арк. 209 зв.].

Швидкими темпами землю передавали в приватну власність. Це було спровоковано не стільки через обіцяні реформи, стільки через те, що колгоспи та радгоспи банально не мали спеціальної техніки для обробітку землі, тому в повній мірі використовували ресурси окремих громадян [70, с. 45].

Вже з березня 1942 року людям в оренду почали здавати виноградники та сади обсягом пів гектара на одне господарство. Передача проходила за умови тимчасового користування. Особа в свою чергу поставляла продукцію державі. зобов'язувався виконувати поставки державі продукцію [16, арк. 158].

У разі якщо громадяни не мали змогу обробляти землю, вони мали право здавати їх в оренду, однак для цього потрібно було провести загальні збори [20, арк. 116].

Нова адміністрація створила систему пільг, щоб місцеве населення мало змогу працювати в громадських господарствах. «Двори, що виробили у розрахунку на одного працюючого від «100 і більше» трудоднів до «менше 15» вводився обсяг натуральної здачі вирощеної на орендованих полях продукції (різного зерна та картоплі) з розрахунку від 50 крб. до 130 крб. (відповідно) з 1 гектару по державних цінах. Сім'ям вдів, пристарілих та інвалідів надавалась знижка в розмірі від 25% до 40% від суми нарахованої натуральної здачі. Розмір знижки у кожному окремому випадку встановлювався сільським старостою з послідуочим затвердженням в сільськогосподарській комендатурі» [16, арк. 167].

Оренда коштувала 30% від врожаю. До прикладу, якщо врожай сягнув 2,5 ц/га кукурудзи, потрібно було сплатити 75 кілограм [27, арк. 167]. Суспільство користувалось новими порядками влади, і почали масово виходити з господарств загальної громади та переформовувались на одноосібників [21, арк. 18; 18, арк. 18, 39-40]. Розміри оренди сягнули у 1943 р, 179,29 га., було взято в оренду 126 родинами [26, арк. 2-3зв., 110].

Висновки до розділу.

Німці приділяли пильної уваги саме аграрному сектору. Для ефективної роботи в сільських громадах були назначені гебіткомісари, старости, поліцейські. Так сільська управа займалась конфіскацією у місцевого населення зброї. Таким чином, староста мав права цивільної адміністрації. За цивільним порядком слідкували поліції, які в свою чергу були під владою старости.

У спадок радянська влада залишила мало техніки, тому забиралась вся техніка, яка була у користуванні селян. Працездатні особи віком від 18 до 45 років змушенні були повинні працювати на користь Рейху.

Отже, варто зазначити, що німецька влада хоч і пропагувала систему приватного господарства, однак німці не поспішали змінювати сталу систему колективного господарства. Німці реформували 912 колгоспів трансформовано у сільськогосподарські громади.

РОЗДІЛ 3

ВСТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ

3.1 Затвердження натурального оподаткування

Як тільки німці прийшли до влади, було впроваджено новий порядок, основною його складовою став процес запровадження оподаткування. Одним із напрямків стало натуральне оподаткування, акцент робився на господарство та садівництво, проводилась заохочувальна програма для виробництва городини та фруктових плодів.

У 1942 році майже всі присадибні ділянки були засаджені власниками картоплею, зерном або іншою городиною. Були дерева, котрі приносили врожай за ними пильно слідкували і у великій кількості насаджувалися. Доцільно було зазначити, що присадибні ділянки могли відібрати якщо власник не використовує її за призначенням [9, арк 97; 13, арк 50].

Була особливість натурального оподаткування на засів громадських господарств. Люди, котрі працювали в цих господарствах обсяг здачі оподаткування визначався за трудової приналежності. Обсяг здачі залежав від цін встановлених державою на одну працездатну особу, залежало від кількості відпрацьованих трудоднів. Станом на 1 вересня 1942 році за таким принципом було визначено обсяг здача зерна і картоплі з кожного двору [16, арк. 167]

Варто звернути увагу, що нарахування податків враховувала соціальне становище сім'ї, за таким принципом сім'я, котра залишилася без годувальника або мала інваліда мали знижки які становили 25% від основного податкового розміру. Кількість знижки залежала від старости, яка й визначала яка сім'я скільки отримує. Також була категорія людей, котрі давали мінімальну норму зерна або картоплі у 50 карбованців з одного гектара посіву. В цю категорію входили робітники, котрі постійно працювали на підприємствах [16, арк 167].

Станом на 1942 рік запроваджено оподаткування на землю, котра здавалася в оренду. Оподаткування нараховувалося в конкретному порядку, було створено спеціальну комісію до складу якої входили староста громади яка мала в розпорядженні землю, яка була здана в оренду та техніку, котра повинна сприяти кращому врожаю. Весь процес контролював агроном в обов'язки якого входило надання оцінки врожайності. На основі площі засіяний землі та врожайності встановлювались обсяги податку [49, с. 67)

У 1943 році у Скадовський районний у праві було видано регламентація з приводу приватного господарства. Весь обсяг врожаю, який був зібраний з одного гектару землі вважається особистісною власністю господаря. Обсяг землі 1 гектар присадибна ділянка вважається орендною. Була самостійна орендна земля врожай з неї здавався в громаду [12, арк. 36].

Одночасно з встановлення натурального податку на землю було встановлено податок на тваринництво. Для того, щоб підняти продуктивність виготовлення м'яса, так як воно була важливою сировиною для вермахту застосовано різні прийоми заохочення. Якщо населенням здавала м'ясо до контори за нього отримували плату, але якщо вага свині не менше 70 кг. Заради того, щоб населення мала можливість споживати продукти їм було дозволено викупляти одну вівцю на власні потреби [8, арк. 69]. В жовтні 1942 року було видано розпорядження комісара України з приводу забою худоби [2, арк 7]. Таким чином, населенню надавалась можливість різати свиней для власних потреб [69, с. 78].

Звісно кожен різати свиню на власні потреби не міг, можливість мали тільки люди, які здали на потреби німецької армії свиню не менше 90 кг при умові, якщо здавали рогату худобу різати свиню права не надавалося [17, арк 120].

Як не дивно, натуральними податком обкладали і рогату худобу, а саме на м'ясо і молоко. Для своєї армії Вермахт встановлював норму здачі м'яса розміром 300 кілограм корову, вівцю більше 30 кг від кожного господарства. [10, арк 168]. Також нова влада не нехтували примусово вилучати у населення худобу [20, арк. 70, 80]. Для того щоб населення з більшим інтересом годували тваринна потреба армії було встановлено ціну на дану худобу [12, арк 8].

Нова влада ввела перепис худоби, але як не дивно, населення приховувала реально кількість худоби, адже, думала що процес обліку велось не щільно і можна знайти можливість продавати м'ясо. Але німецька влада це зрозуміла, в результаті було проведено повторну перевірку щодо тварин, котрі не знаходились в реєстрі. В результаті перевірки було конфісковано 10% худоби більшості господарств [9, арк. 22,28].

Молочна продукція для вермахту була важлива, тому коли встановлювався обсяг молока, яке здавало населення, німецька влада видала наказ давати 50% від загальної кількості молока [13, арк.36]. В результаті вже в січні норма здачі молока становила 35 літрів з однієї корови, якщо норму не виконано, то добавляли ще 20 л до загального обсягу. Станом на квітень відбулося зменшення здачі молока 420 літрів на рік змінили на 360. Також кожного місяця здавалось старості по 5 л молока, котре було для місцевого населення [16, арк. 96,167].

У 1943 році були виявлені труднощі через вилучення у населення тварин. Державним комісаром України щоб покращити умови здачі молока було встановили обсяг 550 л. Обсяг здачі була розділено на 4 квартали. покращення полягало перш за все тому, що якщо особа не мала можливості здати цю норму молока відразу, то мала можливість доздати в іншому кварталі, а якщо вона здала більше норми, то надлишок переносився на інший квартал [12, арк. 49].

Також було встановлено податок на здачу вовни кількістю 0,5 кг з молоді вівці та 1 кг з дорослої вівці [16, арк, 141]. Населення, котре не здавало норму, староста штрафували кількості 100 карбованців [13,арк.39]

Птахівництво також підлягало оподаткуванню. Норма здачі птиці та яйця станом на 1942 рік становив 4 яйця від однієї курки, котра знаходиться в домашньому господарстві та 11 штук від державного господарства(10, арк. 156) але вже у другому кварталі обсяг був замінений, так у квітні господарства повинні були здавати 20 штук, у травні 30 штук, у червні 25 яєць від кожної курки. Як не дивно, в цьому кварталі господарство не мала можливості платити податок яйцями [15, арк. 88,91]

У липні 1942 року було створено комісію, яка займалась переписом птиці, до складу неї входили староста та голова громадського господарства.

Ці перевірки були регулярними в результаті у 10% господарств було виявлено велику кількість незареєстрованої птиці [9, арк. 22,28].

У 1943 році виникла проблема а заготівлі кормів, вирішення цієї проблеми полягало в тому, що вирощували курчат власники, а для кращого надходження податку було вирішено збільшити кількість птиці вдвічі [52, с. 89]

У 1942 році комісія проводила перепис осіб, котрі тримали бджоли, адже, влітку цього ж року виникла проблема у виконання норм здачі меду і воску. Проблему викликала погибель великої кількості бджіл взимку 1941 року [10, арк. 92].

Податок складав 200г воску з одного вулика, але тільки з тих вуликів, де бджоли вижили після зими. В овочезаготівельних пунктах вівся облік кількості зданого воску і меду [9, арк. 80,56]

3.2 Становлення нової системи оподаткування

У 1941 році населенню Херсонщини було повідомлено про встановлення нової податкової системи. Податок був шкільний, подушний, на прибуток та зарплату.

Для населення віком від 15 до 65 років щомісячний податок становив 3 карбованці. Люди, котрі мали 50% інвалідності, не повні сім'ї, які мали тільки одного годувальника та більше 5 дітей не старше 15 років, матері одиночки, вдови, що мали дитину до 1 року, не обкладалися податком [15, арк. 186]. Щодо інвалідності, то ця категорія населення не сплачувала податки лише при наявності довідки від лікаря, що підтверджує 1-3 групу інвалідності [11, арк. 99]. Податок знімався щомісячно 25-го числа автоматично під час нарахування зарплати [33, с. 67].

Працівникам колхозу податок нараховувався за умовами: «зарплата до 50 крб. податком не обкладалась, із зарплати від 51 до 150 крб. податок становив 3 %, для 151-300 крб. – 6 %, для 301-600 крб. – 10 %, для 601-1000 і більше крб. – 15 %. В обсяг цього податку не включався податок із садиби. Податок вираховувався на кожного члена родини окремо. Для робітників і службовців зарплата або жалування до 100 крб. податком не обкладалась, а норми податку становили для зарплат або жалування від 101 до 300 крб. 5 %, для 301-600 крб. – 10 %, для 601-1000 і більше крб. – 15 %» [15, арк. 186, 210].

З 1 грудня 1941 року було запроваджено шкільний податок, обсяг цього податку на пряму залежав від керівництва освітнього закладу [21, арк. 186 зв., 210].

Від кількості господарства та розміру присадибної ділянки залежав обсяг подвірного податку. Так само, як податком на працю не обкладалися інваліди, вдови та сім'ї, котрі залишились без годувальника [16, арк. 25, 52].

Для кращого впливу на населення адміністрація наголошувала, що всі податки йду виключно на потреби населення та надає можливість відбудувати лікарні та здобувати дітям освіту [16, арк. 52]. Сільські управи не мали можливості без дозволу витратити податки, адже з самого початку податок надходив райфінвідділів. У випадку, якщо староста пішла проти заборони, платили штраф зі своєї кишені [10, арк. 165].

Всі громадські господарства були оформлені як юридичні особи, тому вони також обкладалися податком. Податок сплачувався двома способами: грошми та продукцією. За умови здачі продукції державі обсяг податку становили 4 % за МТС, інший прибуток складав 8 % [13, ар. 58].

Під подвірний податок потрапляли садиби та земельні ренти «обраховувалась із розрахунку 1 крб. з 200 крб. вартості будівлі й коливалась у середньому в межах 2,85–13,3 крб. Податок на будівлю був у межах 0,45–

26,6 крб. і нараховувався з розрахунку 1 крб. з 100 крб. вартості будівлі. Податок на худобу становив 20 крб. за корову, 1 крб. за вівцю. Земельний податок становив за 0,5 га 22,5 крб. за 1 га – 47,5 крб. Ця рента коливалась від 16–20 до 110 крб. Прибутковий податок по господарствам коливався в межах від 40–56 крб. до 138–141 крб. Загальний річний податок з господарства коливався у межах 55– 56 до 161–197 крб., доходючи в окремих господарствах до 438,6 крб» [24, арк. 27, 103-103 зв.].

Подвірним податком обкладалися також особи котрі жили на території сільської громади, але при цьому не належали до громадського господарства [15, арк. 102]. Старости зобов'язувались вчасно здавати звіти про надходження податків, тому процес сплати знаходився під жорстоким контролем. За невчасно надану інформацію сплачувався штраф [25, арк. 156]

Для справедливості варто сказати, що німці не обкладали податком не лише через соціальний стан, але і через природні лиха. Так у Долматінській сільській управі (Голопристанський район) під час сильного повеня 1942 року постраждало більше 600-т господарств, тому вони не повинні сплачувати податки [18, арк. 18].

Податок сумою 5% становив для робітників та службовців від їх заробітної плати. Податком обкладалися як українські так і німецькі організації на котрих працювало місцеве населення [13, арк. 58]

В деяких випадках абсурдність податків переходила межі. Таким чином податок потрібно було сплачувати за весь транспорт. Велосипеди, котрі знаходились раніше на обліку обкладалися податком. Вартість зареєстрованого велосипеда , двокінної, однокінної підводи та номер для підводи становила 162 карбованці [21, арк. 167]

Під оподаткування потрапляли навіть собаки. Вартість податку на перву собаку становив 300 карбованців, а всі наступні собаки податок зростав на 100 карбованці. Податок за собак можна було не платити лише у

випадку, якщо собака для охорони, для пастухів та сліпих [9, арк. 112] Також на податок впливала порода собаки, таким чином в Голопристанському районі податок на породистих собак становив менше, ніж на дворових [16, арк. 154]

Як не дивно такі податки давали неймовірний прибуток німцям. Звісно люди масово почали вбивати собак, але це також йшло на користь держави, адже населення зобов'язалося хутро здавати на прийомні пункти, за виконання сплачувався штраф [21, арк. 162; 22, арк. 30]

Для задовільнення потреб сільських громад 21 березня 1942 року Рейхкомісар Коха видав наказ в якому йшлося про необхідність сплати одноразової данини. Населення котре раніше працювало в радгоспах та їхні сім'ї, не працездатне населення, діти не старше 16 років, сім'ї, котрі мають достатній дохід лише на основний податок, робітники, які нещодавно переїхали до громади, не обкладалися податком, всі інші повинні сплатити одноразову подушну данину розміром 100 карбованців [45, с. 78] Обов'язок про збирання податку на «розвиток» належав гебітскомісарам [13, арк. 31]. Під загрозою потрапляння в табори до Німеччини частини населення громади, було неможливо обійти цей податок [14, арк. 66].

Через те, що новою владою було створено складну систему оподаткування, контролювати всі виплати староста не міг. Для полегшення їх роботи в 1943 році було створено фінагентів, котрі зобов'язувалися збирати всі податки, та надавати звіт старостам, які потім передавали цю інформацію до райфінвідділу [58, с. 120]. В свою чергу Фінагентам необхідно було складати списки платників податку. Всі податки підтверджувалися документально з квитанціями. Заробітна плата фінагента становила 400 карбованців у місяць [25, арк. 158-159]. За невиконання норм населення суворо каралося різноманітними способами.

Джерело: Фотоальбом № 2 злочинств та руйнувань, заподіяних німецькофашистськими окупантами у м. Херсоні, арк. 7, фото № 13.

Висновки до розділу

Нова податкова система складала невід'ємну частину «нового порядку». Садівництво та господарство стало головним напрямом натурального оподаткування. Сім'ї, котрі не мали годувальника, або не менше 5 дітей відносились до категорії населення, котре не сплачують податки. Птахівництво, бджільництво, здача вовни також піддавалось податком.

Населення віком від 15 до 65 років щомісячно сплачували подушний податок. На розвиток громади йшов відсоток від заробітної плати. Великі доходи приносили господарський, подвірний, транспортний та шкільний податки.

Населення Херсонщини сплачували різноманітні податки, котрі йшли на користь громади та держави. Всі виплати контролювалися, через те, що кошти та продукція йшла на потреби Німеччини.

РОЗДІЛ 4

МЕТОД ІНФОРМАЦІЙНО ОСВІТНЬОГО ВПЛИВУ НІМЕЦЬКОЇ ВЛАДИ НА СІЛЬСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ

4.1 Освітня політика нової влади

Так як українські землі з самого початку розглядалися як поставника сировини, про освітній процес не йшлося. Про зацікавлення українським регіоном виключно у економічному плані можна знайти у «Зеленій теці» Г. Герінга [34, с. 61].

Розуміючи, що територія України була великою за обсягом, німецьке командування розуміло що немає сенсу кидати на жорстокий контроль велику кількість ресурсів та при цьому підлаштовувати під себе господарський аспект. Було вирішено, що у деяких випадках потрібно буде йти на поступки місцевим та намагатися залучатися їх підтримкою. А с приводу культурного а освітнього аспекту керівництво думок не мало [31, с. 56].

Звісно Гітлер розумів, що освіта є важливим аспектом, але відкриття вищих навчальних закладів може тільки зруйнувати плани Німеччини. У своїх зверненнях він наголошував: «Кожна освіта, яка заходить за традиційні межі, є небезпечною. Історія вчить нас, що кожного разу, коли людина має освіту вищу, ніж це потрібно для її професії, вона стає носієм революційного руху. Важливішим є те, що інтелігентна українка замість того, щоб вчитися на Україні, виробляла в Німеччині детонатори...» [68, с. 157].

Також Гітлер говорив, що для німецького командування буде небезпечним уміння населення читати, адже, за допомогою історичних книг окуповане населення зможе дізнатися багато правдивих фактів, що в результаті призведе до протесту [47, с. 66]

Своє бачення щодо політики в освіті мав Рейхсфюрер СС Генріх Гімлер. Він зазначав, що дійсно вища освіта зайва для окупованого населення, а ось початкова є необхідною, адже населенню необхідно вміти рахувати та ставити розписи. Враховуючи це відкриття шкіл не потрібне, замість цього робився відбір повноцінних та неповноцінних дітей віком від 6 до 10 років [57, с. 150]

У Гітлера були однодумці, як наприклад Е. Кох, котрий погоджувався, що українському населенню не варто здобувати освіту, адже їх задача в зовсім іншому. Основна і головна мета українського народу працювати на благо Німеччини а не читати книги.

Серед командування лише А. Розенберг настоював на необхідності відкриття технічних шкіл та університетів. Як не дивно, це ідея не була втілена в життя, адже була повністю розкритикована Гітлером [32, с. 79].

У грудні 1941 року було видано розпорядження в якому йшлося про функціонування шкіл на українській території [53, с.520]. Для проведення занять необхідний був дозвіл, який отримували лише технічні, сільськогосподарські, лісничі та початкові школи. Разом з тим проводились курси для жінок.

Було заборонено проведення занять в університетах, ліцеях та гімназіях. Влада забороняла роботу вищих та середніх закладів освіти, адже це було зайве для трудящого населення.

Всі предмети у школах викладались українською та німецькою мовою. Саме тому українську мову здавали як іспит. Всі ці заходи були проведені для викорінення російської мови, навіть закликали населення вивчати українську мову та уникати російської [65, с. 48]

Так як німецька влада прописувала необхідність у піднесенні української мови та культури викорінювалася російська мова. Також викладались обов'язкові предмети котрі розтягувались на 4 класи: правознавство та краєзнавство. Знання з цих предметів перевірялося в кінці 4 класу [29, с. 88].

4.2. Україномовна преса, як спосіб впливу на свідомість сільського населення

Найбільш впливовий засіб на населення є пропаганда, яка здійснювалася через пресу. Це була основана зброя німецької влади для

впливу на українське населення. На всій окупованій місцевості новий порядок розповсюджував редаговані газети, які відповідали вимогам нацистської пропаганди. Весь час масштаби друку і розповсюдження газет стрімко збільшувались. До прикладу у 1943 році, на 30 осіб був всього один примірник.

У газетах безпосередній критиці піддавався колишній більшовицький режим в особі Сталіна а також акцент ридився на євреях, де було зазначено, що вони є ворогами українського народу, в свою чергу німці «стали» визволителями України від загарбників.

Найбільшому впливу піддавали селянам, оскільки вони займались сільським господарством, також у них було всі продовольства, тому в публікаціях сказані були всі злочини сталінського режиму по відношенню до селянства. Усі статті були по сутті шаблоном для німецької пропаганди, створенні в Берліні, та адаптовані під українські реалії [55, с. 212].

Джерело: Фонд науково-довідкової бібліотеки. Газети «Голос Дніпра», «Наш путь». 1941-1944 рр.

Німці познайомили місцеве населення зі злочинами радянської влади: колективізація, голодомором 1932-1933 рр, репресії. Водночас німці пишалися хизувались позитивними результатами аграрної реформи та перевагою над Радянською армією.

Саме тому, «вдячні» українці, через те, що їх визволили з більшовицького ярма повинно працювати на благо германського народу. У разі, якщо український народ підкориться «новому порядку», вдасться зламати старий радянський режим [54, с. 155].

Центральне місце у політиці гітлерівців було сільське господарство. Велася масштабна антирадянська пропаганда, з метою повністю знищити у свідомості людей більшовицький устрій, та замінити його на свій.

Революційними змінами було впровадження приватного господарства, а також можливість здавати землю в оренду, що було неприпустимо при комуністичній ідеології [37, с. 163].

Пильної уваги приділялось аграрній реформі на окупованих землях, а також відгукам населення про так зване покращення життя при німецькій адміністрації, а також сприятливих умов життя українців у Німеччині. Звичайно, інформація описана в газетах в більшій мірі не відповідала дійсності. Не все, що друкувалось відображало реальну картину життя, але саме цю інформацію видавали за дійсність.

Німці спекулювали на історії України, і також її використовували як засіб пропаганди. На сторінках газет можна було зустріти історичні статті, та до прикладу у вересні 1941 р. у Херсонський часопис «Голос Дніпра» під рубрикою: «З історії батьківщини» надрукував статтю: «Відвічний гнобитель України». В ній був надрукований такий текст: «Зараз у нас нова доба в історії України, доба відновлення старої вільної України, яка тільки, що звільнилась від більшовицьких пут. Український народ щиро вдячний німецькому народові та їх Фюреру Адольфу Гітлеру за визволення» [65, с. 47].

Акцент робився на роботі місцевих органів влади. Безперечно йшлося про позитивну та турботливу політику Вермахту по відношенню до українського населення [37, с. 168].

У періодиці була окрема колонка, яка була засобом комунікації з підконтрольним народом. Наголошувалось «Ви нам писали», прописувались всі сигнали та скарги населення на органи місцевого самоврядування. Як ми вважаємо, ця інформація може бути фейкова, адже друкована інформація висвітлювала лише легкі та незначні помилки влади. Вся ця «комунікація» була повністю спрямована на те, щоб це виглядало як участь населення у всіх сферах життя держави.

Висновки до розділу

Сталої позиції, що культурного розвитку населення не було. Вважалось, що освітній розвиток для населення це безкорисне явище. Школи та інші навчальні заклади були закриті, залишали лишень початкову школу, щоб народ умів елементарному писати та читати.

Багато уваги приділялось ідеологічній обробці населення, щоб те прихильно ставилось до ведених змін і виконували всі розпорядження і накази німецького командування. Наголошувалось на злочинах радянського режиму. Постійно йшла мова про переваги німецької армії.

РОЗДІЛ 5.

ІСТОІЯ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ

5.1 Історія окупаційного режиму у шкільному курсі історії

На завершальному етапі вивчення історії в школі, учні вивчають події ХХ – поч. ХХІ ст. Вивчення історії окупаційного режиму в Україні є однією з найцікавіших та найскладніших вивчених віх в історії України та світу. Як правило на уроці історії про окупацію говорять лише побіжно, надаючи перевагу бойовим діям. Насправді дана тема є дуже розлогою та потребують декільком урокам вивчення.

Згідно з навчальною програмою від міністерства освіти та науки України, для 11 класів, учнів загальноосвітніх навчальних закладів, від 1 вересня 2018 року, у вивченні шкільного курсу історії сформований чіткий план її вивчення. Це перше за все окупаційний режим на території України, життєдіяльність народу в умовах окупації. Саме такі аспекти виносяться на план уроку при вивченні даної теми [42].

Класичний метод навчальної діяльності є урок. Чітко окреслена система – це об'єднання навчальних елементів, яким користується викладач під час уроку. Існують різні методи застосування на уроці навчальної діяльності: індивідуальне опитування щодо «нового порядку», здійснити фронтальну перевірку засвоєного матеріалу з історії діяльності гітлерівського режиму на території України. Правильна структура уроку дасть можливість дієво організувати навчальну діяльність. Для вивчення окупаційного режиму зазвичай використовують комбінований урок.

Розділимо урок на декілька етапів. По-перше структурі уроку – це перевірка засвоєних раніше знань. Таким чином викладач проводить усне та письмове опитування, з метою перевірки якості засвоєних знань. По-друге

підготувати дітей до засвоєння нового матеріалу, окреслити мету та план уроку. По-третє це безпосередньо засвоєння нових знань. Це найважливіша частина, оскільки саме вона потребує найбільшої концентрації вчителя, оскільки від цього залежить як діти засвоять нові знання. Оцінка власної діяльності проходить за допомоги подальшої перевірки у дітей засвоєних знань, умінь, навичок. Завершальна стадія – це озвучення домашнього завдання [76, с. 155-158].

Найважливішим завдання навчальної діяльності це виховання, розвиток, навчання. Інструменти за допомогою яких можна досягти відповідної мети це може бути навчальна та наукова література з теми друга світова війна. Або ж додатковий матеріал у вигляді архівних даних.

Креативний підхід до уроку, робить цікавішим та результативнішим. Урок можна провести у вигляді дебатів. Наприклад винести на урок тему «аграрні реформи «нового порядку» позитивні та негативні наслідки». Цей метод дасть змогу в формі дискусії обговорити цю проблему та краще зрозуміти [38, с. 8-9].

5.2 Вивчення окупаційного режиму на позакласних заходах

Для кращого засвоєння знання з теми «гітлерівська окупація» варто виходити за рамки шкільної програми. Тут важливу роль відіграють позакласні заходи. Основна мета таких заходів полягає у всебічному розвитку розумової діяльності юних науковців. На вибір учнів дається тема та проблема яка досліджуються, що є предметом для подальшого розвитку наукових знань науковця.

Особливо актуальним елементом з даної теми є історико-краєзнавчий аспект, похід на документальний фільм про роки другої світової війни, а також організація зустрічей дітей з свідками гітлерівської окупації. Такі джерела є надзвичайно важливими, оскільки в сучасному часі живими залишились одиниці людей, які пережили 1939-1945 роки.

Позакласна робота юних дослідників це є самостійне дослідження, яке розвиває у них науково-дослідницькі риси для майбутніх перспективних досліджень. Сам викладач може бути керівником позакласних досліджень учня. Вчитель координує діяльність наукову діяльність учня, та дає поради.

Як приклад, найпопулярніший засіб у написанні наукової роботи є конкурсної праці в Малій Академії Наук України. Для написання роботи МАН, дослідник та керівник застосовують усі згадані елементи для дослідження та написання наукової роботи [76, с. 175-177].

Для ефективного дослідження керівник складає план роботи та дає настанови учневі, а також пояснює план роботи, і по крокову це контролює. вивчення історії українського селянства на позакласних заходах в школі. Ці кроки мають наступні складові; слід почати зі збиранням джерел: архівні дані, проаналізувати літературу, свідчення очевидців.

Далі – класифікувати джерела. Потрібно розподілити архівні джерела та наукову літературу. Проаналізувати та синтезувати інформацію, і висновки.

Далі йде написання основного тексту роботи. У підсумку автор має прийти до певних висновків, досягти своїх наукових задач [35, с. 128].

Висновки до розділу

Історія України років ХХ ст. є надзвичайно цікавою, важкою та драматичною. Особливе місце тут посідає друга світова війна, та Україна в ній. На розгляд учнів подається маса інформації: бойові дії, соціальний аспект. Ми займаємось дослідженням соціальної сфери, що на наш погляд мало приділяється уваги у шкільному курсі історії. Тематика даного дослідження передбачена для поглибленого вивчення курсу історії.

Отримати знання з історії селянства можливо не тільки на уроці історії. Дана тема може стати основою для майбутніх досліджень науковців, починаючи від МАН, закінчуючи в майбутньому написанням докторської

дисертації. Також дана тема може нести в собі розвальний характер. Діти можуть уявити себе на місці тих громадян, що переживали такі події на власні очі.

ВИСНОВКИ

На основі історіографічного аналізу, можна стверджувати, що дослідники окупаційного періоду висвітлили всі аспекти життя, але разом з тим не було зосереджено увагу на окремих регіонах, зокрема на Херсонщині.

Основою дипломної роботи є архівні матеріали та періодична преса. Для створення комплексної картини повсякденного життя населення Херсонщини в умовах окупації, було опрацьовано різноманітні за свої походженням матеріали.

Аграрний сектор був важливою складовою економіки на окупованій території. Нове керівництво з самого початку повністю перебрали на себе всі управлінські важелі. На підконтрольній території діяли різні цивільні апарати українського та німецького походження, районні та окружні земельні управи. Головним працюючим інструментом в руках німецького командування були цивільні земельні управи, корті використовувались на сільськогосподарських роботах.

Так як кардинально змінювати існуючу систему господарювання. Було вирішено, що все залишиться в тому вигляді в якому було до окупації: державним залишалося все, що належало державі, а особистим залишалося усе, що було особистим. Як результат було запроваджено об'єднану форму ведення господарства, приватну зі змішаною.

Як метод запровадження приватного землеволодіння, було вирішено частково повертати присадибні ділянки, разом з тим це давало можливість більше розвантажити колгоспи від зайвої землі, котра вимагала зайвих витрат та тяглової сили, щоб її обробити. Саме тому ділянки поверталися або в повному обсязі, або частково.

Для продуктивної праці населення на громадських господарствах було вирішено вести систему пільг.

Процес оподаткування став однією з основних напрямків «нового порядку». В першу чергу натуральним податком обкладалися садівництво та господарство.

Населенню надавалась можливість збільшувати для власних потреб, або на продаж виготовлення продукції. Також при нарахування податків враховувалися соціальне становище сім'ї.

Щомісячним податком в розмірі 3 карбованці обкладалися населення віком від 15 до 65 років. У цьому випадку також була категорія населення, котре позбавлялося обов'язку сплачувати податок.

До райфінвідділів надходили всі податки, тому сільські управи не мали права використовувати гроші на власний розсуд. Всі фінансові надходження за словами адміністрації витрачались на роботу лікарень, шкіл та розвитку села та району.

Всі навчальні заклади освіти були закриті, населення отримувало лише початковий рівень освіти закінчували 4 класи.

За допомогою різних методів в тому числі і преси німецька влада намагалась впливати на населення, показуючи свою лояльність та благі наміри щодо цивільного населення. В пресі використовувався метод висвітлення промахів радянської влади, разом з тим звеличувались заході німецького командування для покращення умов життя. А також прописувалось гарні умови життя в населення, котре поїхало працювати до Німеччини, як результат з початку бажаючих їхати туди на роботу було багато.

На основі дослідження документації зрозуміло, що німецьке командування бачило в Україні лише ресурси для забезпечення Німеччини сировиною.

Всі сфери життя цивільного населення керувалися різними указами, законами та розпоряджень. Не виконання розпоряджень каралось різними штрафами, канцтаборами або смертю.

Архівні документи в повній мірі дали зрозуміти, що німецьке командування з одного боку використовувало жорстокі методи для досягнення своїх цілей, але разом з тим варто зазначити, що населення отримувало зарплати, могли працювати на присадибній ділянці на власні потреби.

Отже, дати однозначну оцінку ведення політики німецької влади досить складно, адже разом з жорстокістю присутня була допомога деяким сім'ям, розпорядження що сприяли розвитку приватної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Державний архів Херсонської області (далі ДАХО), ф. Р-1469 Великолепетиська агрономічна контора при сільськогосподарському керівнику району, с. Велика Лепетиха Великолепетиського району Запорізької області (періоду нацистської окупації). - Оп. 1. спр. 20. 110 арк.
2. Державний архів Херсонської області Ф. Р-1479 Обласна надзвичайна комісія з розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників на території Херсонської області, м. Херсон Херсонської області. оп. 1. Спр. 7. 89 арк.
3. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1479 Обласна надзвичайна комісія з розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників на території Херсонської області оп. 1, спр. 163, 150 арк.
4. Державний архів Херсонської області. Ф. Р- 1479 Обласна надзвичайна комісія з розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників на території Херсонської області. Оп. 1. Спр 4. 200 арк.
5. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1479 Обласна надзвичайна комісія з розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників на території Херсонської області. Оп. 1. спр. 2. 140 арк.
6. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1501 Районні управи Херсонщини. Оп. 1. Спр. 9 Списки старост і поліцейських, 14 арк.

7. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1501 Районі управи Херсонщини. Оп. 1. Спр. 30 - Листування з сільуправами про збір речей для потреб вермахту, 88 арк.

8. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1501 Районі управи Херсонщини. Оп. 1. Спр. 40 - Розпорядження щодо проведення контролю на окупованій території, 100 арк.

9. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1520 Сільські управи Херсонщини. Оп. 1. Спр. 1 - Накази, обіжники, оголошення гебітскомісара Олександрштадського округу, 140 арк.

10. Державний архів Херсонської області. -Ф. Р-1520 Сільські управи Херсонщини Оп. 1. Спр. 2 - Розпорядження, обіжники Олександрштадської повітової та районної управ. – 197 арк.

11. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 3 Документи (розпорядження, обіжники, відомості, списки) про стягнення податків з населення. (Борозенська сільська управа). 126 арк.

12. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1520: Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 6 Обіжники, оголошення Олександрштадського гебітскомісара та райуправи. 128 арк.

13. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 9 Накази, розпорядження, вказівки Великоолександрівського гебітскомісара. 62 арк.

14. Державний архів Херсонської області . Ф. Р-1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 10 Розпорядження, обіжники, директиви, телефонограми Олександрштадської повітової управи. 143 арк.

15. Державний архів Херсонської області . Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 17 Накази, постанови, обіжники, відозви Генічеської райуправи, агроконтори. 210 арк.

16. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 18 Накази, розпорядження, обіжники Голопристанської райуправи. 222 арк.

17. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 19 Розпорядження, постанови, обіжники Голопристанської райуправи про проведення сільгоспробіт, ремонтних робіт. 209 арк.

18. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 21 Відомості, списки, заяви про кількість населення та худоби; видача пайків. 57 арк.

19. Державний архів Херсонської області . Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 22 Списки військовополонених, працівників сільупраи, сімей. 101 арк.

20. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 24 Накази, постанови, обіжники Голопристанської райуправи, райземуправи. 286 арк.

21. Державний архів Херсонської області . Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 45 Накази, постанови, обіжники Каланчацької сільуправи про заходи дисциплінарних стягнень за невихід на роботу. 193 арк.

22. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 64 Розпорядження, обіжники, вказівки Великоолександрівського гебітскомісара та Нововоронцовського райкомітету. 100 арк.

23. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 73 Накази, розпорядження, обіжники Скадовської райуправа. 244 арк.

24. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 91 Обіжники Олешківської райуправа, райземуправа, сільгоспуправління. 218 арк.

25. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 94 Накази, розпорядження, обіжники Скадовської райуправа. 244 арк.

26. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 100 Постанови, обіжники Олешківської райуправа, сільгоспкомендатури. 414 арк.

27. Державний архів Херсонської області. Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). Оп. 1. Спр. 103 Відомості, списки про кількість населення; довідки, розписки громадян. 190 арк.

28. Державний архів Херсонської області. Ф. Р-1953 Управління сільського господарства Виконавчого комітету Херсонської обласної ради народних депутатів. Оп. 1. Спр. 208 Доповідні записки, довідки, інформація про стан землекористування в колгоспах області. 1946 г. 341 арк.

Література

29. Азарх. І. Деякі аспекти побутування сільського населення на окупованій німцями території. Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей / Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2012. Вип. 15. С. 51-60

30. Азарх. І. Повсякденне життя сільського населення Чернігівщини 1941–1943 рр. (за матеріалами Державного архіву Чернігівської області).

Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. Вип. 16. С. 47-56.

31. Азарх. І. Спогади про село, якого нині немає на карті. Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. Вип. 14. С. 168- 174 .

32. Арутюнян Ю. Советское крестьянство в годы Великой Отечественной войны, Ю. Арутюнян. Москва: Наука, 1970. 467 с.

33. Безсмертя. Книга пам'яті України 1941-1945. Київ, 2000. С. 187-188.

34. Власенко С.І. Аграрна політика німецьких окупаційних властей на території військової зони України (1941-1943 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук : 07.00.01, Власенко Світлана Іванівна. Київ, 2007.18 с.

35. Гінда.В . Освітня політика нацистів в райхскомісаріаті « Україна». Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2012. Вип. 15. С. 61-75.

36. Гончаренко О. Правова природа органів місцевого управління цивільної адміністрації рейхскомісаріату «Україна»: юридична теорія та окупаційна практика/О. Гончаренко. – Режим доступу: www.histans.com/JournALL/war/12/13.pdf.

37. Дубик. М. Реалізація стратегій виживання в місцях ув'язнення на окупованій території України у 1941–1944 рр. (на матеріалах листування громадян з УНФ «Взаєморозуміння і примирення»). Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. Вип. 14. С.187-192.

38. Дубінський В.А. Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. Кам'янець-Подільський, 2019. 88 с.

39. Заболотна Т. Інформаційно-пропагандистська складова взаємодії окупаційної влади і місцевого населення в райхскомісаріаті « Україна» Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2017. Вип. 19. С. 142-171.
40. Загорулько М. Крах плану «Ольденбург»т, М. Загорулько, А. Юденков. Москва: Экономика, 1980. 376 с.
41. Історія міст і сіл УРСР., Т. 22 Херсонська область. Інститут історії академії наук УРСР. Київ, 1972. 710 с.
42. Історія України. Всесвітня історія навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
43. Історія українського селянства: Нариси в 2-х томах, гол. редактор В. М. Литвин. Київ: Наукова думка, 2006. Т. 2. 653 с.
44. Історичне джерелознавство: підручник для студентів історичних спеціальних вищих навчальних закладів. Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. Київ, 2002. 486 с.
45. История Украинской ССР: в десяти томах. Київ: Наукова думка, 1984 . Т. 8. 640 с.
46. Колекція листування громадян з УНФ «Взаєморозуміння і примирення» в Інституті історії України НАНУ. Справа 23-1997.
47. Коваль М.В. Общественно политическая деятельность трудящихся Украинской ССР в период Великой Отечественной войны, М.В. Коваль. Харьков: Наукова думка, 1977. 264 с.
48. Ковальська Л.А. Сільське господарство Донбасу в роки Великої вітчизняної війни (1941-1945 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук : 07.00.01, Ковальська Леся Андріївна. Донецьк, 2008. 21 с.

49. Лобода. М. Працевикористання цивільного населення на окупованій території України(1941–1944рр.): історіографія питання. Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. Вип. 12. С. 41-44.

50. Марченко. М.М . Мій рідний край у роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. навчальний посібник для учнів 11-х класів. 2006. 170 с.

51. Микитюк А. І. Економічне життя Херсонського краю в період окупації 1942–1944 рр. (За матеріалами ДАХО), А. І. Микитюк. Історія в документах : Збірник наукових доповідей архівних читань. Херсон: Айлант, 2012. С. 62–66.

52. Нагайко. Т. Життя селян на окупованій території України в роки другої світової війни (за матеріалами центральних областей). Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2008. Вип. 11. С.148-165

53. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні. Збірник документів і матеріалів. Київ, 1963. С. 4, 5.

54. Нюрнберзький процес над головними німецькими воєнними злочинцями. Сборник материалов. В 7-ми томах. Т.3. Москва, 1958. 432 с.

55. Пархоменко. Н. Житлово-побутові умови населення Харківщини у 1943–1945 рр. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013. С. 65-70

56. Перехрест. О. Сільськогосподарський потенціал України в геостратегічних та воєнних планах нацистської Німеччини. Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. Вип. 13. С. 170-174 .

57. Перехрест О.Г. Сільське господарство України в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.), НАН України. Ін-т історії України. — Київ, 2010. 150 с.

58. Перехрест. О. Г. Українське село в 1941-1945 рр.: економічне та соціальне становище. Монографія, НАН України. Ін-т історії України. Черкаси: ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2011. 668 с.

59. Постанова Політбюро ЦК КП(б)У від 5 червня 1943р. «Про підготовку комбайнів і простих збиральних машин до збирання врожаю 1943 р.».

60. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны. 1941-1945 : в 3 т. Т.3, Гл.ред. Юрчук В.И . Киев : Наукова думка, 1980 . 591 с.

61. Солдатенко В. Ф. Україна під нацистською окупацією: спалені села (1941– 1945 1944 рр.): Анотований покажчик, Автори-упорядники: Бутко С. В., Герасименко Л. С., Киридон А. М., Пилявець Р. І., Яременко В. М. Київ: ДП НВЦ «Пріоритети», 2012. 362 с

62. Скоробогатов А.В. Харків у роки німецької окупації (1941 – 1943): автореф. дис. д-ра. іст. наук : 07.00.01, Скоробогатов Анатолій Васильович. Харків, 2006. 30 с.

63. Турченко Ф. Г, В. М. Мороко, О. Ф. Штейнле, В. С. Орлянський. Запорізький рахунок Великій війні. 1939–1945, Ф. Г. Турченко (наук. ред.). Запоріжжя : Просвіта, 2013. 416 с.

64. Удовик В.М. Німецько-фашистський окупаційний режим (1941-1944 рр.) на території генеральної області «Київ» (Київська та Полтавська області): автореф. дис. канд. іст. наук : 07.00.01, Удовик Володимир Михайлович. Київ, 2005. 17 с.

65. Цибуленко Г. В. Відтворення приватного володіння та користування землею окупаційним режимом 1941–1944 рр., Г. В. Цибуленко,

Херсонська область – 70 років історії. Матеріали науково-практичної конференції (м. Херсон, 20 березня 2014 р.). Херсон: Херсонська державна морська академія, 2014. С. 157–161.

66. Цибуленко Г. В. Історія повсякденності українського села в умовах окупації (за матеріалами фонду Р–1520 Сільські управи Херсонщини), Г. В. Цибуленко, Історія в документах : Збірник наукових доповідей архівних читань. Херсон : Айлант, 2012. С. 29–35.

67. Цибуленко. Г. В. Облаштування окупаційною владою управління колективними аграрними господарствами на Херсонщині у 1941-1942рр. *Scriptorium nostrum*. № 2 (5). 2016. С. 171-186

68. Цибуленко Г. В. Окупаційний режим за матеріалами фонду р-1520 – сільські управи державного архіву Херсонської області, Г. В. Цибуленко /Культурологічний вісник : Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. Вип. 29. Запоріжжя : Просвіта, 2012. С. 15-20.

69. Цибуленко. Г. В. Система натурального оподаткування на Херсонщині в умовах окупації 1941- 1944 рр. *Scriptorium nostrum*. № 1-2. 2015. С. 177- 198

70. Цибуленко. Г.В. Нові елементи культурного простору селянства Херсонщини в умовах окупаційного режиму 1941–1944 рр., Г. В. Цибуленко, Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. Вип. 34. Запоріжжя: Просвіта, 2015. С. 45-51.

71. Цибуленко Г. В. Формат і механізми «Нового порядку» окупаційної влади на Херсонщині 1941–1944 рр., Г. В. Цибуленко, Л. О. Цибуленко. Південний архів. Історичні науки : Зб. Наук праць. – Вип. XXXI–XXXII. – Херсон : Вид. ХДУ, 2010. С. 252–265.

72. Цибуленко Г. В. Формування нової податкової системи на Херсонщині в умовах окупації 1941–1944 рр., Г. В. Цибуленко. *Scriptorium*

Nostrum. № 1. 2014 . С. 210–225. [Електронний ресурс] : [сайт] Херсонський державний університет. Наукові збірки. – Режим доступу : sn.kspu.edu.

73. Цибуленко Г. В. Херсонщина в умовах геополітичних трансформацій ХХ ст., Г. В. Цибуленко. Херсонщина від найдавніших часів до сьогодення. Л. О. Цибуленко [та ін.]. Херсон: ПП «Вишемирський», 2014. С. 247–335.

74. Шевченко. В. До питання про характер боротьби українського народу проти фашистських агресорів (1939- 1945). Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2008. Вип. 11. С. 42- 53.

75. Шевченко. М, Легасова Л. Спалені села (1941- 1944 рр.): український вимір трагедії. Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. Статей, Відп. ред. О.Є. Лисенко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. Вип. 13. С.154-169

76. Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник, Харків, 2017. 324 с.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Петлишанка Ірина Вікторівна
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

04.09.2020р
(дата)

(підпис)

Ірина Петлишанка
(ім'я, прізвище)